

Har vi råd att inte samarbeta?

Projektet »Vårdkedjan« i den norra Älvsborg har medfört besparingar för berörda huvudmän men också vinster i form av bättre psykisk hälsa hos deltagande patienter. Har vi råd att inte fortsätta detta samarbetsprojekt?

Den Nationella psykiatrisamordningen tillsatte tre nationella grupper med inriktning mot rättspsykiatri: världens innehåll, vårdkedjan och kompetensförsörjningen. Arbetsgruppen kring vårdkedjan hade representanter från psykiatrin, allmänpsykiatrin, rättspsykiatrin, kommuner, Statens institutionsstyrelse och kriminalvården. De kom från storstad respektive glesbygd, från norr till söder. Gruppen hade uppdraget att hitta hinder i vårdkedjan, men också att finna goda exempel på samverkan, samordning och inte minst samarbete.

Målet för arbetet med telex psykiskt störda lagöverträdare är för alla inblandade parter en bättre psykisk hälsa, vilket ska leda till mindre kriminalitet betingad av psykisk sjukdom. Personer med psykisk funktionsnedsättning behöver olika insatser för att lindra handikappet. Det behövs ett värdigt boende både under vårdtiden och efter vården. Det behövs sysselsättning och på sikt arbete.

Sjukvården har ansvaret för vårdinsatserna, kommunen för boende och sysselsättning, och Arbetsmarknadsverket för arbete. Men de tre huvudmännen – kommunen, landstinget och staten – har var och en sina egna plånböcker och har visat sig inte se till personens behov utan mycket till sin egen organisations behov/resurser. (Se även »I begynnelsen var organisationen ...«, underlagsrapport till den Nationella psykiatrisamordnaren, S 2003:9)



GÖRAN BJÖRLING

projektansvarig för Vårdkedjeprojektet; överläkare vid Vuxenpsykiatriska kliniken, NU-sjukvården, Trollhättan

I arbetsgruppens inventering har vi hittat flera mycket goda exempel på samverkan och samarbete. Dessa har inte bara inneburit att personers hälsa och allmänna funktion förbättrats, de har dessutom gett ekonomiska vinster.

Frågan är varför man fortsätter att tänka enbart på den egna plånboken och inte ser på helheten. Erfarenheterna från förr, då projekt inleddes med statliga medel, är att när projektpengarna upphört kommer huvudmännens egna plånbokstänkande åter in, och projekten läggs ner. De olika aktörernas tänkande i ettärsperspektiv förhindrar långsiktighet.

Vid enbart enstaka tillfällen har man fortsatt projekten och försökt bygga in dem i den vanliga verksamheten. Ett exempel är samverkansprojektet kring arbetslivsrehabilitering i forna Norra Älvsborg (Trollhättan, Vänersborg och Uddevalla), kallat »Vårdkedjan«. Det var ett projekt där landstinget (representerat av vuxenpsykiatrin), kommunen, Försäkringskassan och Arbetsmarknadsverket sköt till pengar med 25 procent vardera.

Verksamheten är steget mellan sjukvårdens rehabilitering och arbetsmarknadens utbildning och andra åtgärder. En ekonomisk utvärdering visade att kommunens sociala bistånd minskade för gruppen som genomgick programmet. Arbetsförmedlingen behövde inte skaffa fram praktikplatser, vilket ökade genomströmningen och sparade pengar. Försäkringssystemets kostnader minskade genom att förtidspensionering kunde hindras. Landstingets ekonomiska insatser minskade, eftersom deltagarna i projektet inte behövde utnyttja sjukvården i lika hög grad som tidigare.

Sammantaget – en satsad krona gav redan första året minst två kronor tillbaka, andra året tre kronor osv. Kontinuerlig utvärdering visade att den psykiska hälsan hos deltagarna i projektet hela tiden förbättrades, även efter att de genomgått programmet. Projektet gav alltså vinst, både mänskligt och ekonomiskt. Detta arbete har pågått i drygt tio år, men nu börjar de statliga myndigheterna och kommunerna att ifrågasätta verksamheten. Våra frågor är därför: Har vi råd att inte samarbeta, inte samverka? Har vi råd att enbart se till den egna budgeten?

De finansiella samordningsförbunden som har bildats inriktas i första hand

mot personer som står arbetsmarknaden nära, vilket tyvärr huvuddelen av de personer vårdkedjeprojektet fokuserat på inte är. Inriktningen är att de samarbetsverksamheter som inriktat sig mot människor med tyngre problematik skall in i de finansiella samordningsförbunden, vilket då innebär att den gruppen prioriteras bort. Genom att inte samarbeta och inte se till helheten ökar naturligtvis risken för psykisk ohälsa och även risken för kriminalitet betingad av psykiskt sjukdom. Har vi råd?

När det gäller de goda exemplen och samarbetet, så kan information om dessa hämtas från Socialstyrelsen samt från

rapporten »Framtidens Vårdkedja – en motorväg med smidiga av- och påfarter«, som arbetsgruppen kring »Vårdkedjan« gett ut.

Nationella Psykiatrisamordningen har kommit med många utvecklingsförslag. Vi i arbetsgruppen kring Vårdkedjan vill att ett liknande uppdrag ges till en grupp sammansatt av olika huvudmän för att fortsatt stödja verksamheten, men inte överta Socialstyrelsens kontrollerande funktion. Målet bör vara att stödja i stället för att styra.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

Bakgrund till Vårdkedjeprojektet

■ De våldsbrott som utförts av psykiskt sjuka personer och som uppmärksammats i medierna de senaste åren har väckt många frågor kring den psykiatriska vården. Därför tillsatte Nationella psykiatrisamordningen arbetsgrupperna »Vårdens innehåll«, »Kompetensutveckling« och »Vårdkedjan« som intimt hör samman.

Vårdkedjeprojektet har identifierat många utvecklingsområden. Ett område gäller brister i samverkan. Det gäller såväl barn och ungdomar som vuxna. Bättre samverkan mellan olika parter, myndigheter, landsting med flera måste komma till stånd.

Samverkan behövs emedan en allt större andel av patienterna och klienterna inom rättspsykiatri, allmänpsykiatri och kriminalvården har en mycket komplicerad problematik. Patienterna kan ha flera psykiatriska

sjukdomstillstånd, kroppslig sjukdom, missbruk och stora sociala problem, och vissa ägnar sig åt kriminalitet. Ett mer individualiserat omhändertagande kan troligen lindra psykisk sjukdom.

Oavsett vilka resurser som tilldelas psykiatrin måste man även väga in olika samhällsfaktorer. Folkhälsan påverkas i hög grad av samhällsutvecklingen. Människors upplevelse av delaktighet och inflytande verkar ha utvecklats negativt, särskilt bland unga.

Psykisk ohälsa kan i hög grad påverkas av förebyggande arbete, såsom insatser för att minska alkohol- och narkotikamissbruk, föräldrastöd, åtgärder för att öka människors delaktighet och möjlighet till socialt stöd. Det sistnämnda är av särskild betydelse för den psykiska hälsan. Allt detta kräver samverkan.

annons

Cigarr igår – mobiltelefon i morgon?

■ På ett trist möte i FAOs stora sessionssal i Rom för länge sedan slog jag ihjäl tiden med att titta på porträtten längs väggarna. 12/15 (alla män) bar rökverk i händerna!

Varje tid har sina uttrycksformer – ska vi ta bort vapnen i officersmässarnas porträtt (man kan göra sig illa!) eller husdjur, frukt och bär i damporätt (beakta allergirisken!)? Dom super på holländska barocktavlor, och ävenledes förekommer oskyddat sex i konsten. Rita in kondomer?

Inga nya cigarrer – men låt de gamla

sitta kvar. Ingen visste bättre om risker när porträtten målades. Så såg herrar ut – på den tiden. Min morfar var professor i porträttmålning, och jag har sett otaliga stora män avmålade. Han tyckte alltid att det var svårt att göra något vettigt med händerna i bild. Damer fick blommor, parasoller, solfjädrar eller katter och herrar rökverk. Morgondagens män bär sannolikt mobiltelefon eller iPod.

Stephan Rössner
professor, Stockholm
Stephan.rossner@ki.se